

Haruki Murakami

Slon mizne

„Skvele poviedky, - miestami vtipné, často
dojímavé. Typický Murakami.“

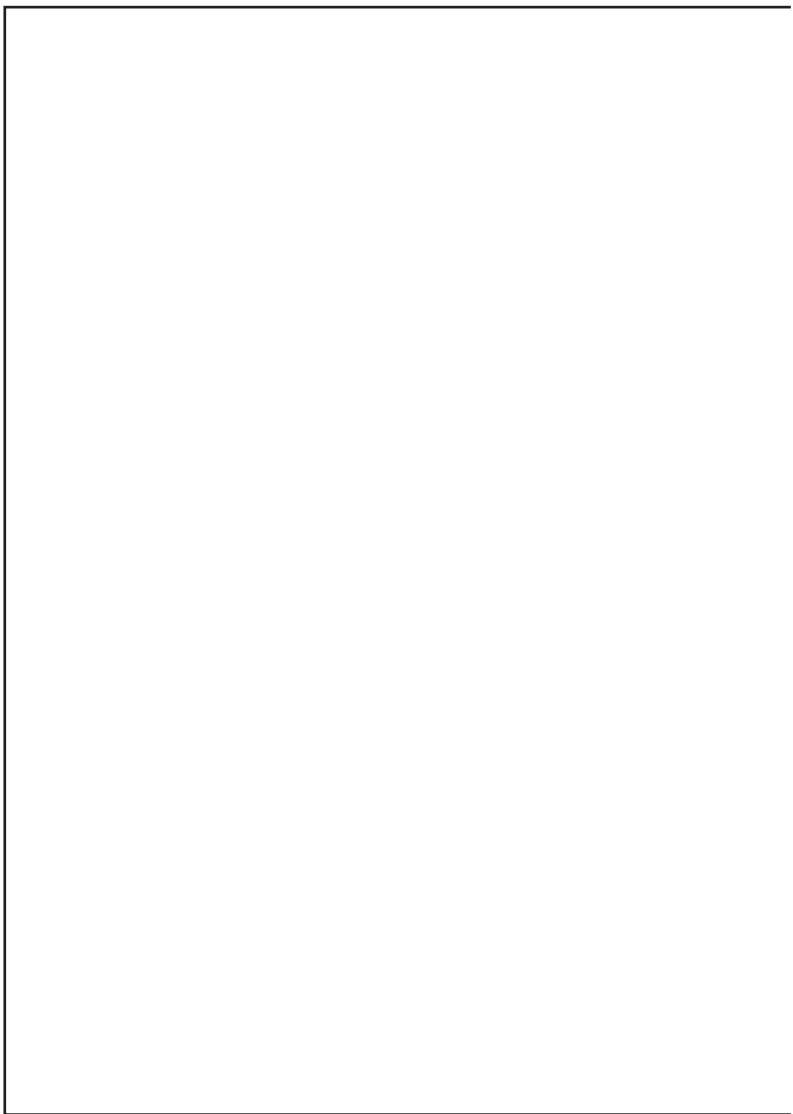
Chicago Tribune

SVETOVÁ PRÓZA

SVETOVÁ PRÓZA

Haruki
Murakami

Slon mizne

Výber poviedok
z rokov 1980 – 1991

Z japončiny preložila
DANA HASHIMOTO

slovart

Copyright © Haruki Murakami 1993
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2017
Translation © Dana Hashimoto 2017

ISBN 978-80-556-1075-7

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Predslov k americkému vydaniu (Haruki Murakami)

Kniha *Slon mizne* je japonskou verziou poviedkovej zbierky *The Elephant Vanishes*, ktorá vyšla vo vydavateľstve Knopf v roku 1993. Výber poviedok v japonskom vydaní, ako aj ich poradie sú totožné s americkým vydaním. Samozrejme, poviedky v tejto knihe neboli preložené z angličtiny do japončiny, ale v tejto podobe som ich napísal po japonsky – čiže sú to moje vlastné, pôvodné texty (až na niekoľko výnimiek, no k tomu sa ešte vrátim). Okrem niekoľkých oblastí Ázie a Ruska mi doteraz poviedky vyšli v zahraničí v podstate iba v tejto jednotnej podobe pod názvom *The Elephant Vanishes*. Iné vydania týchto poviedok by totiž veľmi skomplikovali ich ďalší osud. Anglický dramatik Simon McBurney niektoré z nich spojil a napísal divadelnú hru, ktorá sa s japonským hereckým obsadením predstavila v rôznych kútoch sveta a mala veľmi pozitívne ohlasy. Z viacerých podobných dôvodov má táto zbierka, tento výber poviedok, pre moju spisovateľskú kariéru nemalý význam. A preto využijem príležitosť a oboznámim čitateľa s tým, ako vlastne vznikla anglická verzia knihy *Slon mizne*.

Všetko sa začalo v lete v roku 1990, keď sa v časopise *The New Yorker* rozhodli uverejniť moju poviedku „TV people“ (vydanie z 10. septembra), preložil ju Alfred Birnbaum. Stalo sa to pred pätnástimi rokmi a tá správa ma vtedy nesmierne prekvapila. *The New Yorker* znamenal pre mňa niečo sväté, patril do kategórie mýtov alebo legiend. Už len pomysle-

nie, že mi tam uverejnia poviedku...! Niečo také ma predsa nemohlo nechať chladným. Dovtedy tam vyšiel román iba od jedného japonského autora, a to bolo už tiež veľmi dávno. Ani neviem, kto to bol, no súdiac podľa mena, to musel byť asi nejaký spisovateľ japonského pôvodu žijúci v Amerike. Po mojej poviedke publikovali v roku 1993 dielo Kenzaburóa Óeho a v roku 2004 poviedku Jóko Ogawovej. Počet japonských autorov publikovaných v *New Yorkeri* sa bude, samozrejme, naďalej zvyšovať. Čo sa však týka prekladovej literatúry, „prvým japonským spisovateľom, ktorého dielo uverejnil *The New Yorker*“, som ja. Iný by na mojom mieste niečo také asi nepokladal za dôležité, pre mňa to však bola taká veľká udalosť ako, obrazne povedané, prechádzka po Mesiaci. Aby som svoju vtedajšiu radosť vyjadril ešte možno o niečo výstižnejšie, poviem, že ma to potešilo viac než akákoľvek literárna cena. Samozrejme, nie všetko, čo v *New Yorkeri* vyjde, musí byť hodnotné. Pracujú v ňom zvláštni redaktori, je to zvláštny časopis, do ktorého sa vyberajú zvláštne diela. Pre amerických spisovateľov, ktorých si vážim a ktorých mám rád, bol časopis v každom prípade základom, na ktorom si vybudovali hviezdne kariéry. Napríklad Truman Capote, John Updike, Raymond Carver, John Cheever... Mohol by som ich vymenovať hocikkoľko, každý jeden z nich je geniálny spisovateľ, o ktorom by sa jednoducho nedalo rozprávať bez toho, aby sme nespomenuli *The New Yorker*. Všetci autori boli hrdí na to, že im v ňom niečo uverejnili, a časopis sa stal ich oporou pre ďalšiu tvorbu. No zároveň to platí aj naopak, časopis sa svojou dlhoročnou prácou zaslúžil o vytvorenie jednej špecifickej, a to najpozoruhodnejšej formy americkej poviedky. Pred viacerými rokmi som sa vo vydavateľstve tohto časopisu stretol s mladým židovským spisovateľom a pri rozhovore o všeličom možnom sme sa dostali aj k tomu, ako sa naše diela prvýkrát objavili na stránkach *New Yorkeru*. „Keď som sa dozvedel, že mi chcú niečo vydať, mal som chuť behať po celom mes-

te a kričať z plného hrdla,“ povedal mi. Jeho matka neskôr kúpila sto výtlačkov a rozdávala ich príbuzným a známym. „Skrátka – jewish mother, chápete...“ povedal a veselo sa zasmial. Vtedy som pochopil, že aj pre amerického autora je uverejnenie diela v New Yorkeri veľké šťastie. Poznal som ten pocit. Popíjali sme kávu v malej vidieckej kaviarničke a navzájom sme si rozprávali svoje zážitky.

Literárnemu oddeleniu v *The New Yorker* vtedy šéfoval Robert Gottlieb a mňa mala na starosti redaktorka Linda Asherová. Obaja boli veľmi vzdelaní, liberálni a kultivovaní Newyorčania. Gottliebovi sa veľmi páčil môj román *Hon na ovcu*, ktorý vyšiel rok predtým, a napísal o ňom do New Yorkeru obsiahlu kritiku. Vďaka nej si *Hon na ovcu* získal veľkú pozornosť ako japonský román preložený v Amerike. Pri návšteve v jeho kancelárii som si na polici v knižnici všimol tri výtlačky *The Makioka Sisters* – anglického prekladu románu *Sasamejuki* Džuničiróa Tanizakiho a spýtal som sa ho: „Mister Gottlieb, prečo tu máte až tri výtlačky tej istej knihy?“ On mi so smiechom odpovedal: „Pretože sa ma veľa ľudí pýta na to isté ako aj vy! Pri tej príležitosti im môžem predstaviť tento skvelý román a podarovať im jeden výtlačok.“

Linda Asherová už New Yorkeri dávno nepracuje, ja sa s ňou však aj teraz, pri každej svojej návšteve New Yorku, stretnem a porozprávam. Býva v starom luxusnom byte v Upper West Side (presne tam, kde stojí rodičovský dom Holdena zo Salingerovho románu *Kto chytá v žite*) a jeho dlážky akoby sa už-už mali prepadnúť pod váhou všetkých jej kníh. V súčasnosti je ako prekladateľka diel Milana Kunderu a redaktorka na voľnej nohe stále veľmi zaneprázdnená. Linda sa vyznačuje humorom, skutočne hodným pravej Newyorčanky, s nespočetnými zvratmi, ktoré ja so svojou angličtinou v mnohých prípadoch nedokážem ani sledovať, ale pochopiť jej originálne, mnohovýstkové vtipy je aj pre bežného Američana dosť tvrdý oriešok.

Moja poviedka „TV people“ mala vraj u čitateľov dobrý ohlas, a tak som sa redaktorom časopisu zrejme zapáčil, lebo neskôr mi v New Yorkeri uverejňovali ďalšie a ďalšie diela. „Vtáčik na kľúčik a utorkové ženy“ bola moja druhá poviedka, ktorá tam vyšla (vydanie z 26. nov. 1990). Potom vydali „Slon mizne“ (vydanie z 18. nov. 1991), „Spánok“ (vydanie z 30. mar. 1992) a „Podpaľovanie stodôl“ (vydanie z 2. nov. 1992). Najprv ma do angličtiny prekladal Alfred Birnbaum, neskôr Jay Rubin a Philip Gabriel. Stretnutie s týmito vynikajúcimi prekladateľmi pokladám za jedno zo svojich veľkých šťastí v živote.

Začiatkom roka 1993 som od New Yorkeru dostal ponuku na uzavretie exkluzívnej zmluvy. Podľa nej som musel každé dopísané dielo ponúknuť na vydanie najskôr časopisu. Diela, ktoré by úspešne prešli ich výberom, by potom vydali. A tie ostatné, ktoré by to šťastie nepostretlo a zostali by mimo výberu, by som mohol ponúknuť inému časopisu – to stálo v tej maximálne jednoduchej zmluve. Honoráre za rukopisy sú v New Yorkeri v porovnaní s ostatnými americkými časopismi podstatne vyššie, už len preto by som nič proti uprednostneniu nenamietal, lenže – to *lenže* by som tu najradšej napísal zvisle aj vodorovne aspoň desaťcentimetrovými hrubými písmenami – honorár nie je to najdôležitejšie. Uzavrieť exkluzívnu zmluvu s New Yorkerom znamená zaradiť sa medzi „newyorkerových“ spisovateľov. A to je to *najdôležitejšie* zo všetkého. Tú zmluvu som, samozrejme, okamžite podpísal. A odvtedy mi v tom časopise vyšlo dväť diel vrátane úryvkov z románov.

Ako som už povedal, *The New Yorker* je špecifický časopis a, pravdupovediac, ani jeho kritériá výberu rukopisov nie sú o nič menej špecifické. Mnohé z próz, ktoré som neskôr napísal, mi neuverejnili, poslali ich ďalej, takže ich publikovali inde. Napríklad poviedka „Druhý útok na pekárňu“ vyšla v časopise *Playboy* a „Lederhosen“ mi zas uverejnil *Granta*. Ostatné sa malo publikovať v časopisoch typu „little magazine“

(v regionálnych literárnych časopisoch). Veľké literárne časopisy, aké máme v Japonsku, v Amerike nie sú, a preto sú oporou tamjšej literárnej tvorby práve spomínané „little magazines“ (často vydávané univerzitami). Je to vyslovene svet bez strát a bez ziskov, no s dobrou kvalitou a s prísny literárnym konceptom. Spolupráca s ich nadšenými a obetavými redaktormi bola pre mňa tiež jednou z veľmi vzácných skúseností. Americká poviedková tvorba nestojí ani nepadá len na luxusných časopisoch typu *The New Yorker* alebo *Esquire*.

Od začiatku roka 1991 až do leta 1995 som býval na východnom pobreží Spojených štátov. Vtedy som si v New Yorku našiel literárnu agentúru a nadviazal kontakt s vydavateľstvom. Dovtedy zabezpečovali preklady mojich diel a ich vydávanie v zahraničí jedna japonská literárna agentúra a jedno japonské vydavateľstvo, no neustále medzi nimi dochádzalo k preliňaniu a ku stretom kompetencií a situácia sa postupne stala dosť neprehľadnou (to by bolo na dlhé rozprávanie, podrobnosti vynechám), a keďže som práve býval v Štátoch, rozhodol som sa preniesť a sústrediť celú svoju americkú prekladateľskú a vydavateľskú agendu pod jednu strechu.

Dovtedy mi v newyorskom vydavateľstve Kodansha International vyšli dva romány (*Hon na ovcu* a *Koniec sveta a Hard-boiled Wonderland*). Takže v podstate som nezačínal od nuly. V porovnaní s Japonskom vyšli oba romány v Štátoch len v malých nákladoch, vo vydavateľskej brandži však vzbudili pomerne veľkú pozornosť. Zamestnanci Kodansha International – väčšinou Američania, vybraní z miestnych uchádzačov, urobili pre mňa všetko, čo bolo v ich silách. A za to som im dodnes zaviazaný.

Bola to korektná spolupráca, no mňa poháňala silná túžba vyskúšať si schopnosti bezprostredne a priamo ako skutočne „nový autor“ na obrovskom trhu zvanom Amerika. Ľudia z môjho okolia mi dohovárali: „Veď sa ti celkom slušne darí aj takto, načo zbytočne všetko meniť?“ Alebo ma vystríhali: „Samému sa ti to určite nepodarí. Americký trh to-

tiž nie je nijaká hračka.“ Lenže vytýčiť si dlhodobý cieľ a ísť za ním, venovať mu dosť času a prekonávať jednu prekážku za druhou je skrátka môj štýl či vlastnosť, ktorú som dostal do vienka. Rozhodol som sa, že to skúsim. Alebo som možno hľadal nejakú novú motiváciu. Z *Nórskeho lesa* sa predalo neočakávane veľa kusov, čo vyvolalo veľký rozruch a psychicky ma to asi aj dosť vyčerpalo. Možno preto som hľadal niečo ako nové obzory.

Potreboval som obchodného zástupcu pre svoju literárnu tvorbu a po rokovaní s viacerými kandidátmi som sa rozhodol zveriť prácu so svojimi autorskými právami Amande (Binky) Urbanovej z ICM. Amanda je nesmierne talentovaná literárna agentka, a navyše je to aj veľmi principiálna žena. Zastupovala aj Raymonda Carvera. Pracovala aj pre Breta Eastona Elisa a vo vydavateľských kruhoch sa dodnes hovorí o tom, ako nekompromisne ho bránila, keď naňho z každej strany prudko zaútočili pre jeho román *Americké psycho* a vyčítali mu politickú nekorektnosť. Úctu si vyslúžila aj svojou húževnatosťou. V mojom prípade spočiatku váhala, argumentovala: „... ešte nikdy som nepracovala pre zahraničného autora...“ A mňa zase trápili obavy, či sa v takom gigante ako ICM moja maličkosť načisto nestratí... Počul som totiž, že keď sa človek upíše veľkej firme, tá ho pri poklese predaja okamžite hodí cez palubu. Po niekoľkých stretnutiach a po istom čase spoločných pracovných aktivít sme sa však osobne lepšie spoznali, spoznali sme aj svoj spôsob práce a neskôr sme už spolupracovali naozaj harmonicky a bez najmenších problémov. Dlhé roky ma trpezlivo podporovala v mojej tvorbe. Aj vekovo sme si boli blízki, obaja sme obľubovali klasické športy (plávanie, turistiku a beh), vždy sme sa mali o čom rozprávať. Binky je veľmi zaujímavá a príťažlivá osobnosť.

Skúsil som šťastie u viacerých väčších vydavateľstiev a na odporúčanie jedného svojho amerického známeho som sa napokon rozhodol zveriť do rúk vydavateľstva Knopf zastrešeného spoločnosťou Random House. V New Yorku som

sa stretol so Sonnym Mehtom (šéfoval vtedajšiemu Knopfu), porozprávali sme sa pri spoločnej večeri, a keď prišiel rad na zákusok, padla otázka: „Tak čo, nevydáte knihu u nás?“ Samozrejme, odpovedal som kladne. Pre spisovateľa je Knopf najlepšou voľbou medzi vydavateľstvami. To stretnutie prebehlo v podstate celkom hladko, ibaže ja som bol zoči-voči už takmer legende vydavateľskej brandže dosť nervózny a na chuť jedla sa teda vôbec nepamätám. Pán Mehta je Angličan indického pôvodu, a preto ma zobral do svojej obľúbenej indickej reštaurácie v severnej časti Manhattanu (v časti Uptown) a moje nadmerné potenie mohla spôsobiť aj pikantnosť indickej kuchyne. Pravdepodobne by to však nedopadlo lepšie ani pri inom jedle.

Mojim redaktorom v Knopfe sa stal príjemný chlapík Gary Fisketjon, ktorý bol zároveň aj redaktorom Raymonda Carvera (opäť čírou náhodou). Dobre vedel, že Carvera prekladám do japončiny, a aj to nás okamžite zbližilo aj osobne. Pochádza z Oregonu a na človeka z newyorskej vydavateľskej brandže rozpráva netypicky pokojne. Vôbec nepôsobí zaneprázdnené. Je to prívetivý človek. Oblieka sa väčšinou športovo a akoby proti prúdu, doteraz je neoblomne tuhým fajčiarom. Je pravým opakom distingvovaného, skôr aristokraticky pôsobiaceho pána Mehtu. V otázkach vydávania kníh sa však vyznačuje bystrým úsudkom, je zdravo tvrdohlavý a otvorený novej literatúre.

V lete v roku 1992 sa mi teda napokon podarilo nájsť literárneho agenta aj zmluvné vydavateľstvo, kde mi dokonca určili aj zodpovedného redaktora a tým sa vytvorili základné predpoklady pre pravidelné vydávanie mojich kníh v Spojených štátoch. Teraz sa už stačilo len rozbehnúť po vytýčenej dráhe.

Rozhovory s Garym a Mehtom viedli k rozhodnutiu vydať najprv moju zbierku poviedok. O románe *Dance, dance, dance*, ktorý som mal vtedy hotový, bolo už rozhodnuté, jeho vydanie a preklad pripravovalo vydavateľstvo Kodansha

International. Spolu s vydavateľstvom Knopf sme chceli publikovať *Nórsky les*, no ukázalo sa, že to vzhľadom na existujúcu zmluvu (vysvetlenie by bolo komplikované, preto to tu radšej nebudem rozvádzať) nie je možné. Aj preto sme sa teda rozhodli vydať zbierku poviedok, napokon, inak to ani nešlo.

Zozbierali sme do nej texty, ktoré boli už preložené do angličtiny a vyšli v amerických časopisoch, neskôr sa ešte preložili aj niektoré doposiaľ nepublikované texty (Alfred a Jay medzitým prekladali moje diela, ktoré sa im páčili, a teda poviedok preložených do angličtiny bolo vtedy už dosť veľa) a z nich potom Gary vybral niekoľko poviedok do zbierky. Výber závisel výlučne od neho. Preto je silne poznačený osobným vkusom (alebo deviáciami) jediného beletristického redaktora. Ak by si v roku 1992 vyberal moje najlepšie poviedky japonský vydavateľ krásnej literatúry, obsah zbierky by bol určite celkom iný. Aj to je jednou zo zaujímavostí, ktoré súvisia s touto knihou.

Návrhu obálky sa ujal Chip Kidd, skúsený dizajnér vydavateľstva Knopf.

Chip je nesmierne talentovaný mladý knižný dizajnér. Moje poviedky sa mu veľmi páčili, a preto si dal mimoriadne záležať. Odvtedy sme s Chipom spolupracovali na každej mojej knižke, ktorá vyšla v Knopfe. Keď Chip navštívil Tokio, v krčme vo štvrti Azabu sme si ohromne pochutnali na saké (zbožňuje japonské ryžové víno). Na odplatu usporiadal na moju počesť veselé posedenie na strešnej terase svojho luxusného bytu, keď som pricestoval do New Yorku. Mimochodom, to on stvoril kostru veľjaštera na plagáte k filmu *Jurassic Park* (odkopírovali ju z obálky rovnomenného románu po tom, čo nakrútili film) a priznal sa mi, že za to takmer nič nedostal, lebo je zamestnancom firmy Knopf. Chudák! Chip Kidd je kapacita v žánri „americký komiks“ a medzinárodne známy zberateľ batmanovských suvenírov. Aj počas svojej návštevy v Japonsku dochádzal do štvrte Šimbo a každú svoju voľnú chvíľu využil na nákupy.

Aj Gary, aj Mehta ma ešte pred publikovaním knihy vystríhali: „Pokiaľ autor nie je naozaj dosť známy, v Amerike sa jeho poviedky príliš nebudú predávať, radšej si od toho teda veľa nesľubuj...“ A mali pravdu, skutočný počet predaných výtlačkov v tvrdej väzbe bol (takpovediac) podľa očakávania priam na zaplakanie. Pamätám sa na autogramiádu v Coop na univerzite v Princetone v roku 1993, kde sa predalo len pätnásť kníh. Toto obdobie bolo pre mňa takzvaným obdobím mrazu na americkom trhu. Hodnotenie tejto zbierky v literárnych kruhoch bolo rovnako dobré ako pri predchádzajúcich knihách a veľmi ma potešilo, že sa o nej napísalo veľa kritik. No keď si na to spomeniem dnes, pokladám za neskutočné šťastie, že sa kniha dodnes predáva. Zbierku *Slon mizne* vydalo v nasledujúcom roku vydavateľstvo Vintage zo skupiny Random House v brožovanej väzbe, v lacnejšej verzii. Knihu nájdete na policiach kníhkupectiev v celej krajine, a hoci sa predáva pomaly, je to „longseller“, zákazníci po nej stále siahajú a kupujú ju. Počet predaných kusov stabilne rastie. A to je pre autora naozaj veľmi potešujúce. Podľa mňa to je oveľa lepšie, ako keď sa niečo dočasne stane bestsellerom a potom na to všetci zabudnú.

Odvtedy mi vo vydavateľstve Knopf vyšli romány *Kronika vtáčika na kľúčik*, *Na juh od hraníc, na západ od slnka*, *Sputnik, láska moja*, *Všetky božie deti tancujú* (anglický názov je *After the Quake*) a *Kafka na pobreží*, vo Vintage mi vydali ako pôvodné vydania romány *Nórsky les*, *Underground* a výber z mojej tvorby *Essential Haruki Murakami*. V roku 2006 plánujú vydať moju druhú zbierku poviedok *Slepá vrba a spiaca žena* (*Blind Willow, Sleeping Woman*), romány *Hon na ovcu*, *Koniec sveta* a *Hard-Boiled Wonderland*, ako aj *Tancuj, tancuj, tancuj*, ktoré vyšli v tvrdej väzbe vo vydavateľstve Kodansha International.

O americkej vydavateľskej praxi (lepšie povedané o tej newyorskej, lebo to je to isté) kolujú všelijaké chýry. A tie veru nie sú vôbec lichotivé. Keď sa ľudia dozvedia, že si pre-

kladateľskú a publikačnú činnosť zabezpečujem prostredníctvom newyorskej agentúry a vydavateľstva, mnohí ma poľutujú: „Americkým vydavateľom ide len o zisk, k nepredajným autorom sa správajú macošsky, iste to nemáš jednoduché...“ Buď si o mňa robia starosti, alebo so mnou súcítia. Ten názor možno pramení z negatívnych emócií voči americkej kultúre alebo, a to je ešte pravdepodobnejšie, z presvedčenia „my predsa takí nie sme“, keďže v ňom cítiť podtón pocitu vlastnej nadradenosti. A či je to skutočne tak...?

V americkej vydavateľskej brandži naozaj badať agresívne tendencie. Úspešný literárny agent si občas zažiada nehoráznu sumu (stáva sa aj to). Vydavateľstvá sa každú chvíľu spájajú s inými vydavateľstvami alebo sú do nich včlenené, redaktori prichádzajú o prácu alebo ich zlanári konkurencia a odchádzajú k inému vydavateľovi. Aj vydavateľstvo časopisu *The New Yorker* sa za posledných asi desať rokov niekoľkokrát zmenilo, nebadane sa transformoval aj koncept časopisu, zmenil sa šéfredaktor, dizajn, dokonca aj svoje kancelárie presťahovali z legendami opradenej štýlovej budovy na Štyridsiatej druhej ulici do supermoderného vežiaka na Time Square (čo je veľká škoda). A aj samotné Random House, ktoré najskôr pohltilo vydavateľstvo Knopf, napokon kúpila nemecká firma Konglomerate. Ako keď malú rybkú zožerie väčšia ryba a tú zase ešte väčšia. A to všetko sa udialo v podstate pre zisk, určite to neurobili pre zvyšovanie umeleckej úrovne. Ak však odhliadneme od podobných prozaických, materiálnych presunov, podľa mojich praktických skúseností sa mentalita slušných vydavateľov veľmi nelíši, či už v Japonsku, v Amerike alebo v Európe.

Poviem vám na rovinu, keby mi išlo o peniaze, zaoberal by som sa niečím celkom iným – tak mi úprimne odpovedali mnohí vydavatelia, ktorých som doteraz v Amerike stretol, hlavne tí z oblasti krásnej literatúry. V porovnaní s inými brandžami ako napríklad bankovníctvo alebo reklama priemerný zárobok v amerických vydavateľstvách vôbec nie je dobrý. S príjmami

zamestnancov veľkých japonských vydavateľstiev sa asi nedá ani porovnať. Zrejme preto majú ľudia, ktorí pracujú v tomto odvetví, konkrétne ciele. „Mám rád literatúru a práca so spisovateľmi ma teší, preto som si zvolil toto povolanie,“ hovoria zvyčajne. „Samozrejme, bolo by úžasné, keby sa mi podarilo vydať bestseller. To je však len jedna stránka veci, zároveň by som rád vyslal do sveta čo najviac takých kníh, na ktoré by som mohol byť hrdý“ – také je zmýšľanie každého poctivého vydavateľa všade na svete. A tak to funguje aj v Amerike.

Takže keď sa raz dohodneme a keď vydavateľ ocení knihu, ktorú som mu ponúkol, pustí sa do toho, nehľadiac na možný zisk alebo stratu. Spolupráca s malým vidieckym literárnym časopisom alebo jednanie s producentom nezávislých, nízko-rozpočtových filmov je niečo, na čom takmer vôbec nič nezarobíte. Ak to však vnímate ako niečo, čo je istým spôsobom pre vašu kariéru užitočné, reagujú až nečakane ústretovo. Občas ma dokonca aj upozornia: „Haruki, z tejto roboty peniaze nebudú, ale treba ju urobiť!“ Tu nejde len o finančné transakcie.

Čo sa týka zmlúv, Američania sú považovaní za nesmiernych puntičkárov, no aj to je zrejme len určitá stereotypná predstava, človek to zistí, až keď tam skutočne pracuje. V našej brandži postačí namiesto množstva pravidiel jediný stisk ruky. Oficiálne zmluvy sú skutočne plné všelijakých podrobností, to je pravda, ale v praxi sa postupuje skôr na základe vzájomnej osobnej dôvery, asi na princípe „spoľahni sa!“. Keď má kniha úspech, redaktor a agent sa od radosti objímajú so spisovateľom, a keď sa knihe nedarí, prežívajú spolu aj sklamanie i nešťastie. To je v Japonsku aj v Amerike v podstate rovnaké – ba povedal by som, že v niektorých prípadoch americká vydavateľská brandža funguje väčšmi na medziľudských vzťahoch než japonská. V Japonsku je totiž redaktor predovšetkým a najmä „zamestnancom vydavateľstva“, čiže v určitých prípadoch pred vzťahom so spisovateľom uprednostní „záujmy firmy“, zatiaľ čo americký redaktor je akýmsi samostatným „odborníkom“ pre-

pájajúcim vydavateľstvo so spisovateľom, preto tu existuje priestor na rozvíjanie osobných vzťahov. Japonskí redaktori sa v dôsledku rotácie vo firme stále menia, kým s tými americkými si vybudujete vzťah na celý život. A to je tiež čosi, čo som si osvojil počas svojej praxe v brandži.

Niekoľko svojich raných poviedok z tejto zbierky som počas toho, ako sa prekladali, ešte mierne upravil. Keď ma niekto oslovil, že chce niektorú preložiť, povedal som si: „Napísal som ju dávno, a keď sa už bude prekladať, je to dobrá príležitosť, aby som ju ešte opravil...“ Napríklad „Slow boat do Číny“ som dosť radikálne zmenil. Bola to moja celkom prvá poviedka, vtedy som ešte nevedel, ako písať, a keď som si ju neskôr prečítal, s niektorými pasážami som nebol spokojný. Prepísal som ju dvakrát, čiže tá poviedka má dokonca tri verzie. Pri podobných veciach mi síce pamäť dosť zlyháva, no myslím si, že na preklad do amerického vydania som použil jej druhú verziu. Do tejto zbierky som však zaradil tretiu (tá vyšla vo vydavateľstve Kódanša v *Súbornom diele autora*). Keď Alfred Birnbaum prekladal poviedku „Lederhosen“, sám upravil text podľa inštrukcií vydavateľstva a poviedka vyšla v skrátenej verzii. Aj takto sa často upravujú texty v amerických časopisoch. Do istej miery je to pochopteľné, ak berieme do úvahy kultúrne rozdiely a iný vkus čitateľov. Navyše, Alfredova verzia poviedky bola napokon celkom dobrá. Preto som tentokrát ako východiskový text použil práve jeho verziu a preložil som ju do japončiny. Do tejto zbierky bola teda zaradená jej „spätne importovaná podoba“. Pri nej som sa ujal komplikovanej úlohy: napísal som ju zároveň i preložil. Bol by som rád, keby ste sa nad ňou veľmi nepohoršovali a vychutnali ju. Aj niektoré z ostatných poviedok som tu mierne upravil.

V roku 1994 vyšlo mimoriadne číslo *The New Yorker* – „Spisovatelia New Yorkeru“ a pri tej príležitosti ma spolu s inými autormi zvečnili aj na jubilejnej fotografii. Zišlo sa nás desať,

zoradili nás vedľa seba a odfotili. Okolo mňa stáli John Updike, Nicholson Baker, Alice Munroová, Bobbie Ann Mason, Ann Beattieová, Jamaica Kincaidová, Tom Jones... Okrem Kanaďanov som tam bol jediný cudzinec. Odfotil nás dnes už nebohý Chade Avedon. Po fotografovaní sme si všetci spoločne zašli do povestného baru Algonquin a v dobrej nálade sme si dali koktail – tamojšie koktaily sú naozaj mizerné, ale to je zase iná téma. John Updike na mňa zavolať a povedal mi: „Tvoje knihy si vždy prečítam. Sú skvelé!“ To bol zrejme iba taký obligátny pozdrav, niečo ako potľapkanie po pleci od staršieho kolegu, ale aj tak ma nesmierne potešil. Spomenul som si, ako som si ako pätnásťročný prečítal jeho krásny román *Kentaurus* a ako mi z neho takmer roztrhlo srdce. A zrazu sme ako kolegovia sedeli oproti sebe, autor *Kentaura* a ja, a rozprávali sme sa. Po tom stretnutí som sa cítil, ako by som mal znovu pätnásť, hoci nie som nijaký Kafka. Vtedy som si intenzívne uvedomil, že občas mi bolo všelijako, aj dosť ťažko, no oplátilo sa vydržať a písať.

Keby mi medzi mojimi pätnástimi a dvadsiatimi piatimi rokmi, keď som zanietený hltal *The New Yorker*, niekto povedal, že raz sa aj zo mňa stane stály prispievateľ toho časopisu, určite by ma to dobre pobavilo. Alebo by som sa možno ani len nezasmial. Vtedy mi ani len nenapadlo, že by som mohol byť spisovateľom alebo že by sa moje poviedky dostali do *New Yorkeru*, vtedy by sa mi to zdalo ako čistý nonsens, niečo, čo predbehlo moju predstavivosť o niekoľko svetelných rokov. Úprimne povedané, dodnes mi to ešte akosi nedochádza.

Možno ten časopis až prehnane vychvaľujem. No ja to tak cítim. A pýtam sa, prečo v Japonsku taký časopis nemáme. To je vlastne to hlavné, čo som tu chcel povedať.

Toto sú udalosti spojené s poviedkovou zbierkou *Slon mizne*, a preto mám zakaždým, keď ju chytím do rúk, celkom iný pocit ako pri svojich ostatných knihách. V mysli sa mi totiž vybavujú rôzne situácie a nálady z tých čias. Aby som bol presnejší – táto kniha predstavuje v mojich osobných de-

jinách akýsi míľnik, ktorý síce vyzerá skromne, no jeho význam je naozaj veľký. Aj keď pre čitateľa to asi nebude veľmi zaujímavé. To si uvedomujem a ako autor budem nesmierne šťastný, keď na ňu čitateľ bude pozeráť ako na trošku zvláštnu zbierku poviedok, ktoré som napísal začiatkom svojej kariéry (v rokoch 1980 až 1992) a ktoré ho potešia.

Nakoniec by som sa tu chcel poďakovať mojim trom prekladateľom, Alfredovi, Jayovi a Philipovi. Sú to nadaní a nesmierne kreatívni prekladatelia. A každý z nich uplatnil svoj originálny talent. Bez nich by som sa zrejme nikam nedostal. Chcem poďakovať aj niekoľkým zaniateným redaktorom z vydavateľstva Kodansha International, najmä Elmerovi Lukovi. Tento redaktor, Američan nízkeho veku (ale obrovskej vitality) s čínskymi koreňmi narodený na Havaji, pretlačil moje diela na americký trh vďaka svojmu obrovskému nadšeniu. Elmer naštartoval motor. Samozrejme, chcem sa poďakovať aj Binky Urbanovej, Sonnymu Mehtovi a Garymu Fisketjonovi, ako aj Chipovi Kiddovi. Už vyše desať rokov sa teším z nášho úprimného priateľstva a zo vzájomnej dôvery. Samozrejme, ďakujem aj mnohým iným, hoci ich tu nebudem jednotlivo menovať. Všetkým, ktorí čo len trochu, zato však nepochybne prispeli k vytváraniu rozmerov môjho života.

Január 2005

VTÁČIK
NA KLÚČIK
A UTORKOVÉ
ŽENY